

Biblioteka
Svet oko nas

Naslov originala
Gertrude Kiel
Hvad himlen kan fortælle os
Videnskabshistorier for børn

Copyright:

© Character Publishing and Gertrude Kiel, 2018

Published by agreement with Babel-Bridge Literary Agency.

© 2023, za srpski jezik Odiseja

Objavlivanje ove knjige podržala je
Danska fondacija za umetnost.



Danish Arts
Foundation

Gertrude Kjel

Šta nam govori nebo
Priče o nauci

Ilustrovala
Gunvor Rasmusen

Preveo s danskog
Radoš Kosović

Odiseja
Beograd, 2023.



Ova knjiga pripada:

.....



Šta nam govori nebo

Priče o nauci

Napisala: Gertrude Kjøl

Ilustrovala: Gunvor Rasmussen

O VELIKIM OTKRIĆIMA
i o ljudskoj RADOZNALOSTI.
O novim shvatanjima sveta i o ZEMLJI
koja počinje da se KREĆE.
O novim načinima POSMATRANJA,
o planetarnim orbitama,
o čarobnim TELESKOPIMA,
o SVETLOSTI koja kasni,
o misteriji sile teže
i još mnogo, mnogo toga
što će MRGODNA TETKA GUNVOR
ispričati svom prasestriću
VILIJAMU
tokom nedelje koja će,
misli on,
biti najgora
u njegovom životu.



Samo, znate šta? Uopšte neće
biti kako Vilijam očekuje.

(Zaista neće, iako pomenuta tetka G.
upotrebljava mnogo nerazumljivih reči.
Neke od tih reči pokušao sam da
objasnim na kraju knjige.
A na kraju svakog poglavlja izdvojio sam ponešto
od onoga o čemu su ona i Vilijam govorili.)

Prijatno čitanje!

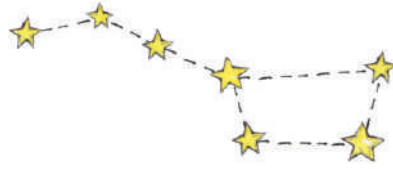


Sadržaj:

 Prvo poglavlje: Mrgodna tetka Gunvor.....	11
 Drugo poglavlje: Šta nam govori nebo.....	19
Činjenice: Astronomija	
Treće poglavlje: Zemlja počinje da se kreće.....	43
Činjenice: Nikola Kopernik	
Četvrto poglavlje: Novi način posmatranja.....	63
Činjenice: Tiho i Sofije Brahe, Johan Kepler	
Peto poglavlje: Čarobni teleskop.....	95
Činjenice: Galileo Galilei	
Šesto poglavlje: Svetlost koja kasni.....	115
Činjenice: Ole Remer	
Sedmo poglavlje: Misterija privlačenja.....	155
Činjenice: Isak Njutn	
Osmo poglavlje: Pesma zvezda.....	195
Teške reči.....	206
O autorkama.....	216
O prevodiocu.....	217







Prvo poglavlje

Mrgodna tetka Gunvor, ili: Početak najgoreg letnjeg odmora u životu

Vilijamova tetka Gunvor nije bila jedna od onih tetaka koje peku palačinke. Ili koje crtaju. Ili koje te izvedu u šetnju i pitaju te kako ti se zovu najbolji drugari, voliš li da igraš fudbal i da se penješ na drveće. Ne, uopšte nije bila takva. Ona NIJE VOLELA decu. Vilijam je naslućivao da, u suštini, ne voli nikoga.

Možda misliš da Vilijam nije imao razloga da se opterećuje zbog toga. Ali imao je. Postojao je jedan veliki problem u vezi sa tetkom Gunvor: Bila je Vilijamova jedina rođaka. Pored roditelja, nije imao nikog drugog u porodici.

Da je imao mnogo rodbine – tetke, teče, babe, dede, braću i sestre od tetke, jedna mrgodna tetka ne bi bila ništa strašno, zar ne? Međutim, kad nemaš ni babu ni dedu ni bilo koga drugog, već samo jednu tetku, stvar je drugačija. Jer ako je tvoj tata lekar kog su poslali u Etiopiju, i ako tvoja mama ide na seminar koji traje nedelju dana – ČITAVIH nedelju dana, dakle, usred letnjeg raspusta – e, onda već nije svejedno što ti je mrgodna tetka Gunvor jedina rođaka.

„Dogovorile smo se”, rekla je Vilijamova mama kad je završila telefonski razgovor. Vilijamu je uputila nepodnošljiv osmeh ohrabrenja. „Tetka Gunvor može da te pričuva. Sigurno će vam biti lepo.”

Ovo poslednje svakako nije bilo tačno. I njegova majka je to znala. Vilijam je slušao razgovor i bilo mu je sasvim jasno da tetki Gunvor uopšte nije drago što će on čitavu nedelju provesti kod nje.

A sada je Vilijam stajao pred vratima čudne kućice tetke Gunvor, držeći majku jednom rukom i svoj ruksak drugom, čudeći se tome što čovek može da se oseća sasvim prazno i kad su mu obe ruke pune.

Vilijamova majka je već pozvonila. Sada je cupkala gledajući na sat.

„Samo da nije zaboravila”, promrmljala je, a Vilijam je zažmurio i pomislio: „Samo da jeste.”

Naravno da nije. Samo joj je trebalo sto godina da otvori vrata.

„Aha. Vi ste”, rekla je tetka Gunvor. Mrzovoljno ih je pogledala kroz debele naočare. Kosa joj je bila seda, i mada je pokušala da je veže u praktičnu punđu na vrhu glave, oblak kovrdžavih pramenova štrčao je na sve strane. Nosila je karirane pantalone preširokog pasa i prekratkih nogavica. I krivo zakopčanu košulju. Bez reči se okrenula i oni su ušli za njom.



Tetka Gunvor, zapravo, nije bila njegova tetka već tetka njegove mame. Bila je sestra njegove babe, dakle, a pošto Vilijam nije poznao babu, njegova mama je smatrala da je veoma važno da poznaje tetku Gunvor. „Ona ti je jedina rođaka!”, rekla je.

Vilijamu nije bilo jasno zašto je to važno. Šta će ti rođaka ako je mrgodna, ljuta i ne voli te? „Slušaj”, pokušala je njegova mama, „ona je u stvari mnogo slatka kad... Samo je postala malo čudna... u starim danima.”

Ma da.

Kad su ušli u kuću, leto je naprosto nestalo. Iako je julsko sunce obasjavalo ceo grad, unutra je bilo sasvim mračno. Zidove u predsoblju prekrivali su tamni drveni paneli, a na podu i stepeništu bio je debeli tapison neodredive boje. Vilijam je naprezao oči da bi išta video.

„Torbu stavite gore, u spavaću sobu.”

Vilijam je ostavio mamu da nasamo porazgovara sa tetkom Gunvor u kuhinji i brzo se popeo uza stepenice sa torbom. I gore je bilo mračno. Opet čupavi tapison, a na zidovima zeleni tapet sa šarom. Nikad nije bio na spratu, pa nije znao koja od troja vrata vode u spavaću sobu.

Prva vrata koja je otvorio vodila su u kupatilo. Odlično, to je zapamtio. Druga vrata su vodila u veliku prostoriju punu polica, do plafona natrpanih kutijama. To sigurno nije bilo to. Treća vrata su onda bila njegova. Vilijam ih je otvorio.

Spavaća soba nije bio dobar naziv za prostoriju u kojoj je trebalo da spava. To je pre bila *ostava*. Ili *tavanska soba* ili tako nešto. I tu su bile visoke police, prepune starih požutelih papira, knjiga i kutija.

Samo je jedna stvar pokazivala da će Vilijam tu spavati – stari poljski krevet postavljen pored jedne od polica. Na krevetu su ležali čaršav, jastuk i karirano ćebe. Na plafonu je visila sijalica sa poderanim abažurum koji je nekada verovatno bio crven.

Vilijam je bacio torbu na krevet i razmaknuo izbledele zelene zavese. Kad su sunčevi zraci ušli, delovali su strano i zbunjeno u toj sobici u koju obično nisu zalazili.

Vilijam je sa prozora pogledao bašte susednih kuća. Kao da je gledao u drugi svet. Njemu nedostižan svet. Ljudi su se sunčali. Neki su roštiljali. Deca su skakala na trambulinama.

Već u susednom dvorištu devojčica je pravila zvezde, vrtela obruč oko struka i zabavljala se. Tako blizu a ipak tako beskrajno daleko od turobne sobice u kojoj se Vilijam nalazio. Devojčica se prevrtala i njena tamna kosa letela je oko nje kao oblak. Onda je pala. Onda se nasmejala. Onda je nastavila igru. Prizor je bio nepodnošljiv.

Vilijam je duboko udahnuo – i odmah se nakašljao. Bilo je toliko prašine. Okrenuo se i skenirao sobu pogledom dok nije našao utičnicu.

„Makar ima struje za ajped”, promrmljao je. Obično nije pričao sam sa sobom, ali palo mu je na pamet da bi to sad mogao da uvežba, pošto neće imati s kim drugim da razgovara.

„Vilijame!”, povikala je njegova majka u predsoblju. „Krećem. Dođi da se pozdravimo.”

Vilijam se sjurio niz stepenice i sakrio u majčinom zagrljaju.

„Glavu gore”, šapnula mu je. „Nedelja brzo prođe. Nedostajaćeš mi.”

Čvršće ga je zagrlila i Vilijam je osetio peckanje u očima.

„Vidimo se.”

„Hoćeš užinu?” pitala je tetka Gunvor.

„Može.”

„Hm.” Nabrala je obrve. „Imaš hleb u kutiji tamo, a puter i haringe su u frižideru.”

„Ovaj...”, započeo je Vilijam, ali ona je već izašla iz kuhinje. „Imam problem sa glutenom...”, rekao je. Samom sebi. Na kraju će zaista postati svoj najbolji prijatelj.

Pogledao je oko sebe. U kuhinji je bilo malo svetlije nego u predsoblju i na spratu. Iako je i tu sve bilo od tamnog drveta, svetlost je ulazila kroz staklo baštenskih vrata na drugom kraju kuhinje.

Vilijam je okrenuo leđa tim vratima. Nije mu trebalo još jedno podsećanje na letnje radosti koje propušta.

Na svetlosivoj površini stola video je kesu sa namirnicama koje je njegova majka spakovala. Tegla tahinija, kantica humusa, tuba namaza od smokve – i hleb bez glutena.

Izvadio je hleb i otvorio frižider.

Marinirana haringa. Ima li glutena u njoj? Pogledao je pozadinu pakovanja kao njegova majka i našao spisak sastojaka. Teško se probijao kroz neobične reči. Nije se pominjalo brašno. Marinirana haringa je bila okej, dakle. Vilijam je otvorio poklopac, i neprijatan opor miris ispunio mu je nozdrve. Našao je čašu, ali nije imao šta da sipa u nju osim vode. Seo je za mali kuhinjski sto pokriven mušemom i pojeo svoje bezglutenske sendviče sa haringom.

Do kraja dana igrao je igre na ajpedu. Nedavno je gledao video-klip sa uputstvom za pravljenje lebdećih ostrva u *Majnkraftu*, i učinilo mu se da je pravi





trenutak da se oproba u tome. Tetka Gunvor je za večeru ispržila štapiće od ikre bakalara i skuvala nekoliko krompira. Kad su jeli, iznenada ga je radoznalo pogledala, kao da je tek tada stigao.

„Ideš u školu.”

Vilijam nije znao da li je to pitanje. Ipak je klimnuo glavom.

„U koji razred ideš?”

„Posle raspusta polazim u treći”, odgovorio je Vilijam.

„Imate li **fiziku**?”

„Ne, šta je to?”

„Tu se uči o... elektricitetu, sili teže. O **zakonima prirode**. O **Sunčevom sistemu**. A hemiju?”

Vilijam je odmahnuo glavom. „Je li to nešto kao poznavanje prirode? Mislim da ćemo fiziku imati tek u višim razredima.”

„Svašta, to su elementarne stvari.”

Vilijam je hteo da napomene kako jesu pričali o Sunčevom sistemu i svemiru u školi, ali mu iz nekog razloga nije bilo lako da tako nešto kaže tetki Gunvor.

Sa drugim odraslim osobama bilo mu je lakše. Tati svog druga Egila, na primer, samo bi rekao: „Učili smo o Sunčevom sistemu u školi.” I onda bi možda razgovarali o onome što mu je bilo najzanimljivije. Možda bi pričali i o svemirskim raketama, marsovcima i *Ratovima zvezda*.

Sa tetkom Gunvor, međutim, nije bilo tako. Vilijam na kraju nije ni zucnuo, pa je ona samo odmahнула glavom i raspremila sto. „Uzmi onu krpu”, rekla je, i onda su u tišini prali sudove sve dok Vilijamu nije ispala čaša. Oštar prasak i staklići na sve strane.

Tada je nastala još veća tišina. Vilijam je zadržao dah i krajičkom oka pogledao tetku. Dugo ništa nije rekla. Samo je gledala staklice.

„Makar imamo dokaz da sila teže još postoji”, rekla je najzad, „iako vas o tome ne uče u školi. Đubrovnik je u kredencu”, dodala je, a onda prepustila čišćenje Vilijamu i otišla.

„Deca ne smeju da diraju staklice”, rekao je. Sebi. „To može da bude opasno.”
Ipak ih je sve počistio i bacio u kantu.

„Zdravo, četkice”, rekao je svojoj četkici za zube kad se nedugo potom našao u kupatilu na spratu. „Videćeš, biće nam lepo.”

„Zdravo, ajpede, glavu gore”, rekao je kad je ušao u spavaću sobu. „Nedelja brzo prođe.” Uzdahnuo je. Jedan dan je svakako prošao.

Na ajpedu je video poruku za laku noć od mame. „Bezbedno sam stigla. Već mi nedostaješ. Lepo spavaj.”

Onda je izvadio svoju pidžamu *Patrolne šape* iz torbe. Isprva je odbijao da je ponese, ali drugu čistu pidžamu nije imao. Ionako je bilo svejedno, jer ko bi ga uopšte video?

Ipak je nije navukao, već je seo na krevet i pogledao sobu.

Oči su mu tužno lutale po nizovima kutija za cipele obeleženim nečitkim rukopisom. Iznad su bile knjige sa rečima koje nikad nije čuo i koje verovatno ne bi uspeo da izgovori kada bi pokušao.

Gle! Na dnu jedne police bila je kutija puna nečega što je ličilo na stare dečje knjige. To nije očekivao.

Skočio je s kreveta i izvukao kutiju. Ponešto od Hansa Kristijana Andersena. Zatim *Dečja pevanka*, *Petar Pan*, *Vini Pu* i *Alisa u Zemlji čuda*. I *Pipi Duga Čarapa*. I nekoliko naslova za koje nije čuo: *Frankenštajn*, *Autostoperski vodič kroz galaksiju*, *Put oko sveta za osamdeset dana*. I na kraju knjiga koja se zvala *Lav, veštica i ormar*.

Ovo poslednje je zvučalo dovoljno neobično da ga privuče, pa je legao na krevet i udubio se u priču o četvoro dece koju za vreme nekog rata šalju na selo, kod čudnog starog profesora. Srećom, nalaze ormar za koji se ispostavlja da je prolaz u čudesni svet magije...



